

แรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติดของผู้เข้ารับการบำบัดสารเสพติด ศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สำหรับกลุ่มผู้เสพยา จังหวัดเชียงใหม่

Motivation to Change in Substance Use modification camp on drug users, Chiang Mai Province

(Received: July 20,2021 ; Accepted: August 18,2021)

เกรียงไกร ยอดเรือน¹

Kriangkrai Yottruean¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติดของผู้เข้ารับการบำบัดสารเสพติด ศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้เสพยา จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้เข้ารับการบำบัดในศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้เสพยา จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - กันยายน 2563 จำนวน 397 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล และมาตรวัดแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือสถิติบรรยาย Independent sample T-test และ One-way ANOVA

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย เท่ากับ 34.38 ปี (SD = 9.87) ช่วงอายุที่มากที่สุดได้แก่ 31 - 40 ปี ร้อยละ 38.79 สถานภาพสมรส โสด ร้อยละ 54.41 สมรส ร้อยละ 35.01 แยกกันอยู่/หย่าร้าง/หม้าย ร้อยละ 10.58 ระดับการศึกษาสูงสุด ส่วนมาก ได้แก่ ประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 38.79 รองลงมาคือมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 35.52 ส่วนใหญ่มืออาชีพรับจ้าง ร้อยละ 56.17 เกษตรกรรม ร้อยละ 23.43 โดยร้อยละ 53.15 มีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,001 - 10,000 บาท ระยะเวลาที่ใช้สารเสพติดส่วนใหญ่คือ น้อยกว่า 6 ปี ร้อยละ 29.97 รองลงมาคือ 6 - 10 ปี และ 11 - 15 ปี ร้อยละ 20.40 และ 11.88 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยของแรงจูงใจในการเลิกยาเสพติดในภาพรวมเท่ากับ 3.28 ด้านการยอมรับ (3.06) ด้านความลังเลใจ (3.04) และด้านการลงมือทำ (3.59) นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ ช่วงอายุ สถานภาพสมรส ระยะเวลาในการใช้สารเสพติดที่แตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนแรงจูงใจในการเลิกยาเสพติดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

คำสำคัญ : แรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติด, ศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้เสพยา

ABSTRACT

The purpose of this descriptive study was to investigate the motivation to Change in Substance Use modification camp on drug users, Chiang Mai Province. The sample was 397 users addicted treatment at Substance Use modification camp on drug users, Chiang Mai Province Between February - September 2020. The research instrument using a questionnaire of demographic data and the Stage of Change Readiness and Treatment Eagerness Scale (SOCRATES). Data were analyzed by descriptive statistics, independent sample T-test and One-way ANOVA.

The results of the study found that most of the samples were males, the mean age was 34.38 years (SD=9.87), the highest age range was 31 - 40 years, 38.79 percent, marital status, single 54.41 %, married 35.01 %, separated/divorced/widowed, 10.58 %, the highest level of education, most were primary school (38.79 %), lower secondary school (35.52 %). Most had a employed occupation (56.17 %) agriculture (23.43 %), 53.15 % earned an income of 5,001-10,000 baht. term substance abuse is usually less than 6 years (29.97 %), 6-10 years (20.40 %), 11-15 years (11.88 %). Their average score of motivation to quit using drugs was 3.28, Recognition was 3.06, Ambivalence was 3.04 and Taking Steps was 3.59. In addition. Different gender, age range, marital status, period of substance use had different total scores of motivation to quit using drugs significantly ($p < 0.05$)

Key word : Motivation to Change in Substance Use, Modification camp on drug users

¹ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่

บทนำ

ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาระดับประเทศ รัฐบาลมีเจตนาแน่วแน่ที่จะลดระดับปัญหาเสพติดและปัญหาที่เกี่ยวข้องให้ได้มากที่สุด เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความสงบสุขของประชาชนและสังคมโดยรวม โดยกำหนดให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็น “วาระแห่งชาติ” โดยนโยบายด้านยาเสพติด เปลี่ยนทิศทางการเน้นการปราบปรามเป็นการมุ่งเน้นการลดทอนความผิด ตามแนวคิด “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” โดยมีประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 108/2557 เรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมาย ที่เกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟู และดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู โดยมีสาระสำคัญในการให้โอกาส ผู้เสพ ยาเสพติดที่มียาเสพติดในครอบครองไม่เกินกำหนดและไม่มีคดีอื่นร่วม เข้าสู่การบำบัดรักษาในรูปแบบสมัครใจ ซึ่งส่วนใหญ่เข้ารับการบำบัดในรูปแบบศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้เสพ ใช้ระยะเวลา 12 วัน ซึ่งทำให้กลุ่มผู้ใช้สารเสพติดมีโอกาสได้รับการบำบัดสารเสพติดมากขึ้น เพิ่มโอกาสในการเลิกสารเสพติดหรือไม่กลับไปใช้สารเสพติดอีกครั้ง

จากรายงาน World Drug Report 2019 ของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime : UNODC) พบว่าในปี ค.ศ.2017 มีผู้ใช้ยาเสพติดทั่วโลก ประมาณ 271 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 5.5 ของประชากรโลก ยาเสพติดที่มีผู้ใช้มากที่สุดคือ กัญชา 188 ล้านคน รองลงมา คือ ฝิ่นและอนุพันธ์ของฝิ่น 53 ล้านคน กลุ่มแอมเฟตามีน (Amphetamine – type stimulants : ATS) 29 ล้านคน เอ็กซ์ตาซี 21 ล้านคน และโคเคน 18 ล้านคน จากข้อมูลของระบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศ ปีงบประมาณ 2562 พบว่า มีผู้ที่เข้ารับการบำบัดสารเสพติดทั้งหมดจำนวน 257,025 คน โดยเป็นผู้ชาย 233,389 คน (ร้อยละ 90.80) ผู้หญิง 23,620 คน (ร้อยละ 9.19) โดยช่วงอายุที่พบว่าเข้ารับการบำบัดสารเสพติดมากที่สุด ได้แก่ ช่วงอายุ 18-24 ปี (ร้อยละ 31.51) และรองลงมาได้แก่ ช่วงอายุ 25 – 29 ปี (ร้อยละ 17.80) ชนิดของยาเสพติดที่พบว่าใช้มากที่สุด ได้แก่ ยาบ้า (ร้อยละ 78.05) กัญชา (ร้อยละ 6.96) ยาไอซ์ (ร้อยละ 6.05) ระบบของการเข้ารับการบำบัดแบ่งออกเป็นระบบบังคับบำบัด ร้อยละ 46.96 ระบบสมัครใจ ร้อยละ 42.12 และเป็นการบำบัดในรูปแบบศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ร้อยละ 15.26 (ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

จังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่ที่มีปัญหายาเสพติดสูงเนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ 5 อำเภอ ติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ซึ่งเป็นฐานการผลิตยาเสพติดที่สำคัญ

ของโลก รวมระยะทางทั้งสิ้น 227 กิโลเมตร ซึ่งเป็นช่องทางการลักลอบนำเข้ายาเสพติดระหว่างประเทศ อีกทั้งเป็นจังหวัดที่มีการลักลอบปลูกฝิ่นมากเป็นอันดับ 1 ของประเทศ ประกอบกับปัจจัยเอื้อต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด เช่น สัมพันธภาพในครอบครัว ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม แหล่งอบายมุข ค่านิยมของเยาวชน รวมทั้งกลยุทธ์ของผู้ค้ายาเสพติดในการเพิ่มจำนวนผู้แพร่ยาใหม่ ซึ่งส่งผลให้มีจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดสูงเป็นอันดับ 3 ของประเทศ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่, 2562) โดยในปีงบประมาณ 2563 มีเป้าหมายในการบำบัดผู้ใช้สารเสพติด 8,037 คน โดยในจำนวนนี้เป็นการบำบัดในรูปแบบศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้เสพ จำนวน 500 คน (ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จังหวัดเชียงใหม่, 2563)

องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการฟื้นฟูสภาพจากการเสพติดคือ แรงจูงใจ (Miller R., 1995) ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมาพบว่าปัจจัย 7 ประการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการเลิกยาเสพติด โดยหนึ่งในปัจจัยดังกล่าวนี้คือ แรงจูงใจของผู้ป่วยที่ยึดมั่นจริงจังต่อการบำบัดรักษา เช่น ความสามารถของผู้ป่วยในการตระหนักต่อปัญหา และการลงมือกระทำในบางสิ่งเพื่อเปลี่ยนแปลง (Katerina Flora, 2013) นอกจากนี้แรงจูงใจยังเป็นตัวทำนายการออกจากการรักษาก่อนกำหนด (dropout)

การทราบนั่นแรงจูงใจของผู้ป่วยจะช่วยลดโอกาสการช่วยเหลือที่ไม่สอดคล้องกับขั้นแรงจูงใจหรือความพร้อมของผู้ป่วย การช่วยเหลือที่ไม่ตรงหรือสูงกว่าขั้นแรงจูงใจของผู้ป่วยจะส่งผลให้ผู้ป่วยต่อต้านการรักษาได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ขัดขวางในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล (Zimmerman et al., 2016) ดังนั้น แรงจูงใจจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่สามารถทำนายผลลัพธ์การรักษาของผู้ป่วย การบำบัดรักษายาเสพติดในปัจจุบันจึงเน้นให้ความสำคัญกับการประเมินแรงจูงใจในการเลิกยาเสพติดของผู้ป่วย เพื่อนำข้อมูลไปประกอบการวางแผนการรักษาผู้ป่วยอย่างเหมาะสมและสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยได้อย่างตรงจุด

ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติด ของผู้เข้ารับการบำบัดในศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้เสพ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งยังไม่มีงานวิจัยในเรื่องนี้มาก่อน และเพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนาแนวทางการบำบัดสารเสพติดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติดของผู้เข้ารับ
การบำบัดสารเสพติด ศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้
เสพ จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) กำหนดประชากรเป้าหมายในการวิจัย คือ ผู้เข้ารับการบำบัดในศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับ กลุ่มผู้เสพ จังหวัดเชียงใหม่ ในเดือน กุมภาพันธ์ - กันยายน 2563 ทุกรายที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์คัดเลือก โดยไม่มีการ สุ่มตัวอย่าง โดยเกณฑ์การคัดเลือกเข้า (inclusion criteria) ได้แก่ 1. ผู้เข้ารับการบำบัดสารเสพติด ศูนย์ปรับเปลี่ยน พฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้เสพ จังหวัดเชียงใหม่ เดือนกุมภาพันธ์ - กันยายน 2563 ครบ 12 วัน 2. มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป 3. สามารถพูด ฟัง อ่าน เขียน ภาษาไทยได้ 4. ยินยอมให้ความ ร่วมมือในการวิจัย เกณฑ์การคัดเลือกรับจากการวิจัย (exclusion criteria) 1. ผู้ที่มีอาการทางจิต 2. ผู้ที่ไม่สามารถ อ่าน เขียน ภาษาไทยได้ 3. ผู้ที่ไม่ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ ทั้งสิ้น 397 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ รายได้ ประเภทสารเสพติดที่ใช้ ระยะเวลาที่ใช้สารเสพติด จำนวนครั้งที่ เข้ารับการบำบัด ลักษณะการพักอาศัย ความสัมพันธ์กับ บุคคลในครอบครัว

ส่วนที่ 2 แบบสอบถาม แรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติด ปรับปรุงจากแบบสอบถาม SOCRATES (Stages of Chang readiness and Treatment Eagerness Scale) มีคำถาม 19 ข้อ แบ่งข้อคำถามเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการยอมรับ (Recognition) ด้านความลังเลใจ (Ambivalence) และด้านการ ลงมือทำ (Taking Steps)

ลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ของลิเคิร์ท (Likert scale) วัดเป็น 5 ระดับคือ

1. หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2. หมายถึง ไม่เห็นด้วย
3. หมายถึง ไม่แน่ใจ
4. หมายถึง เห็นด้วย
5. หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

และมีการแปล ความหมายค่าเฉลี่ย แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน 1.00-1.80 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

คะแนน 1.81-2.60 ไม่เห็นด้วย

คะแนน 2.61-3.40 ไม่แน่ใจ

คะแนน 3.41-4.20 เห็นด้วย

คะแนน 4.21-5.00 เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการนำแบบสอบถามฉบับร่างไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา โดยหาค่าความสอดคล้อง IOC > 0.5 จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขผลจากการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา จากผู้เชี่ยวชาญ แล้วพบว่า มีค่าความสอดคล้องของค่า IOC มากกว่า 0.5 ตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดสอบใช้ กับผู้เข้ารับการบำบัดในศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้เสพ จำนวน 30 คน (รุ่นที่ 1 เดือนมกราคม 2563) และวิเคราะห์หาความเที่ยง ของแบบสอบถามโดยใช้ สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาช (Cronbach's alpha coefficient) ซึ่งได้ค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.81

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การแจกแจงความถี่ และร้อยละ วิเคราะห์ระดับของแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติด จำนวน 3 ด้านโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติด กับข้อมูลทั่วไป โดยใช้สถิติ Independent sample T-test และสถิติ One-way ANOVA

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าเป็นเพศชาย ร้อยละ 91.69 อายุเฉลี่ย เท่ากับ 34.38 ปี (SD = 9.87) ช่วงอายุที่มากที่สุดได้แก่ 31 - 40 ปี ร้อยละ 38.79 สถานภาพสมรส โสด ร้อยละ 54.41 สมรส ร้อยละ 35.01 แยกกันอยู่/หย่าร้าง/หม้าย ร้อยละ 10.58 ระดับการศึกษาสูงสุด ส่วนมาก ได้แก่ ประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 38.79 รองลงมาคือมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 35.52 ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 56.17 เกษตรกรรม ร้อยละ 23.43 โดยร้อยละ 53.15 มีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,001 - 10,000 บาท ระยะเวลาที่ใช้สารเสพติดส่วนใหญ่คือ น้อยกว่า 6 ปี ร้อยละ 29.97 รองลงมาคือ 6 - 10 ปี และ 11 - 15 ปี ร้อยละ 20.40 และ 11.88 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยของแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติดในภาพรวมเท่ากับ 3.25 หรือระดับไม่แน่ใจ เมื่อแยกตามรายด้าน ค่าเฉลี่ยคะแนนสูงสุดคือ ด้านการลงมือทำ (Taking Steps) เท่ากับ 3.59 รองลงมาคือ ด้านการยอมรับ (Recognition) เท่ากับ 3.06 และต่ำสุดคือด้านความลังเลใจ (Ambivalence) เท่ากับ 3.04 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติด

ระดับแรงจูงใจ	Mean	SD	แปลผล
ด้านการยอมรับ (Recognition)	3.06	0.90	ไม่แน่ใจ
ด้านความลังเลใจ (Ambivalence)	3.04	1.06	ไม่แน่ใจ
ด้านการลงมือทำ (Taking Steps)	3.59	0.94	เห็นด้วย
รวม	3.28	0.90	ไม่แน่ใจ

ในการเลิกใช้สารเสพติดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ทั้งสามด้าน สำหรับสถานภาพสมรสที่ต่างกัน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) เฉพาะด้านการยอมรับ (Recognition) และด้านความลังเลใจ (Ambivalence) (ตารางที่ 2, 3, 4, 5)

กลุ่มตัวอย่างที่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระยะเวลาการใช้สารเสพติด ที่แตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแรงจูงใจ

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติดจำแนกตามเพศ

ระดับแรงจูงใจ	เพศชาย		เพศหญิง		t	p-value
	Mean	SD	Mean	SD		
ด้านการยอมรับ (Recognition)	3.02	0.92	3.49	0.46	2.95	.00*
ด้านความลังเลใจ (Ambivalence)	2.95	1.07	3.99	0.25	5.56	.00*
ด้านการลงมือทำ (Taking Steps)	3.51	0.92	4.58	0.30	6.65	.00*
รวม	3.21	0.91	4.05	0.19	5.35	.00*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติดจำแนกตามกลุ่มอายุ

ระดับแรงจูงใจ	ต่ำกว่า 20 ปี		21-30 ปี		31-40 ปี		41-50 ปี		มากกว่า 50 ปี		F	p-value
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD		
ด้านการยอมรับ (Recognition)	3.69	0.39	3.14	0.86	2.69	0.86	3.25	0.94	3.84	0.30	17.81	.00*
ด้านความลังเลใจ (Ambivalence)	4.00	0.25	3.19	0.99	2.59	1.04	3.14	1.12	3.82	0.27	18.25	.00*
ด้านการลงมือทำ (Taking Steps)	4.21	0.16	3.98	0.55	3.11	1.05	3.53	1.03	4.16	0.22	26.46	.00*
รวม	3.97	0.24	3.51	0.72	2.85	0.94	3.34	0.97	3.97	0.20	22.19	.00*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติดจำแนกตามสถานภาพสมรส

ระดับแรงจูงใจ	โสด		สมรส		แยกกันอยู่/หย่าร้าง/หม้าย		F	p-value
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD		
ด้านการยอมรับ (Recognition)	2.91	0.90	3.29	0.87	3.07	0.86	7.78	.00*
ด้านความลังเลใจ (Ambivalence)	2.90	1.07	3.29	1.02	2.91	1.00	6.39	.00*
ด้านการลงมือทำ (Taking Steps)	3.52	0.91	3.74	0.97	3.52	0.94	2.54	.08
รวม	3.16	0.88	3.48	0.91	3.23	0.87	5.42	.00*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติดจำแนกตามระยะเวลาการใช้สารเสพติด

ระดับแรงจูงใจ	ต่ำกว่า 6 ปี		6-10 ปี		11-15 ปี		16-20 ปี		มากกว่า 20 ปี		F	p-value
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD		
ด้านการยอมรับ (Recognition)	3.75	0.47	2.94	0.82	2.46	0.78	2.28	0.73	3.43	0.71	69.11	.00*
ด้านความลังเลใจ (Ambivalence)	3.92	0.39	2.98	0.92	2.34	0.97	2.14	0.88	3.22	1.01	68.23	.00*
ด้านการลงมือทำ (Taking Steps)	4.33	0.29	3.67	0.75	3.00	0.99	2.69	0.86	3.74	0.70	70.98	.00*
รวม	4.03	0.32	3.26	0.76	2.66	0.83	2.43	0.77	3.52	0.71	82.2	.00*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปและอภิปรายผล

ระดับแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติด แสดงให้เห็นถึงความต้องการ ความพร้อมของผู้เข้ารับการรักษา ที่จะลงมือปฏิบัติ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเลิกใช้สารเสพติด โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีระดับคะแนนเฉลี่ยในการใช้สารเสพติดเท่ากับเท่ากับ 3.25 แต่เมื่อแยกตามรายด้าน พบว่าระดับแรงจูงใจ ด้านการลงมือทำ (Taking Steps) เท่ากับ 3.59 แสดงให้เห็นถึงสัญญาณที่ดีในการเลิกใช้สารเสพติด ตามทฤษฎี Stage of change ของ (Prochaska JO, 1992) ที่เมื่อเข้าสู่ระยะลงมือปฏิบัติจะนำไปสู่ระยะการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมของแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติด และคะแนนรายด้านทั้ง 3 ด้านได้แก่ด้านการยอมรับ (Recognition) ด้านความลังเลใจ (Ambivalence) และด้านการลงมือทำ (Taking Steps) แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเลิกสูบบุหรี่ได้สำเร็จในกลุ่มเพศชายเกาหลีวัยผู้ใหญ่พบว่ากลุ่มที่มีอายุมากที่สุดมีความสัมพันธ์กับการวางแผนเลิกสูบบุหรี่ภายใน 3 เดือน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความแตกต่างของอายุมีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการเลิกบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญ (Yongmee Kim, 2014) และการศึกษาเรื่องปัจจัยทำนายการหยุดสูบบุหรี่ในการศึกษาผู้ใหญ่ที่สูบบุหรี่แบบ cohort ระยะ 5 ปี ที่พบว่า การหยุดสูบบุหรี่สัมพันธ์กับอายุที่มากขึ้น (Norman Hymowitz, 1997)

กลุ่มตัวอย่างที่สถานภาพสมรสแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมของแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติด และคะแนนรายด้านทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน สอดคล้องกับการวิจัยเรื่องการสมรสกับความสัมพันธ์ใกล้ชิดเป็นตัวทำนายการใช้โคเคนและเฮโรอีน ที่พบว่าในกลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนรักเป็นตัวทำนายการใช้โคเคนและเฮโรอีนที่ลดลง (Adrienne J., 2008) นอกจากนี้ ในการวิจัย การศึกษากรณีผู้ที่เลิกยาเสพติดพบว่า มูลเหตุจูงใจในการเลิกยาเสพติดของผู้เลิก

ยาเสพติดประการหนึ่งคือ มีความต้องการที่จะกลับไปทำหน้าที่ในการดูแลครอบครัว (จินตนา เยี่ยมชัยภูมิ, 2548)

กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาในการใช้สารเสพติดแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมของแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติด และคะแนนรายด้านทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันนั้น มีความสอดคล้องกับ การวิจัยเรื่องแรงจูงใจในการเลิกยาเสพติดของผู้ป่วยในโรงพยาบาลธัญญารักษ์ขอนแก่น ที่พบว่าผู้ที่ใช้สารเสพติดมาเป็นระยะเวลานาน จะมีระดับแรงจูงใจในการเลิกยาเสพติดสูง (กัญณิกา สิทธิพงษ์, 2560) และการวิจัย ผู้ป่วยต้องการการรักษาจริงหรือไม่: ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความพร้อมในการรักษาระยะเริ่มต้นและระยะต่อมาของผู้ป่วยวัยผู้ใหญ่ที่เข้ารับกานในโรงพยาบาลและมีความสนใจในการรักษายาเสพติด โดยพบว่าปัจจัยหนึ่งที่สัมพันธ์กับคะแนนแรงจูงใจในการเลิกยาเสพติดสูง คือความรู้สึกเหนื่อยกับการใช้ยาเสพติด (Being tired of using) (Robin A., 2006) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแรงจูงใจในการเลิกยาเสพติดส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ผู้ใช้สารเสพติดตระหนักต่อผลกระทบจากการใช้ยาเสพติดมานาน

ข้อจำกัดของการวิจัยครั้งนี้คือการกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากเป็นเพศชายถึงร้อยละ 91.69 ซึ่งสอดคล้องกับผู้เข้ารับการรักษาสารเสพติดของประเทศ ปี 2562 ที่เป็นเพศชาย ร้อยละ 90.80 และสอดคล้องกับการวิจัยความชุกของการใช้และการติดสารเสพติด คุณภาพชีวิต และแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงการใช้สารเสพติดของผู้ป่วยนอกแผนกจิตเวช ศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ที่พบว่า เพศชายสัมพันธ์กับการใช้สารเสพติดมากกว่าเพศหญิง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในกลุ่มผู้เข้ารับการรักษาในระบบสมัครใจ และระบบบังคับบำบัดทั้งรูปแบบไม่ควบคุมตัว และควบคุมตัว

2. ใช้แบบประเมินแรงจูงใจในการเลิกใช้สารเสพติด ในผู้เข้ารับการรักษาบำบัดก่อนจำหน่ายจากสถานบำบัดทุกราย เพื่อใช้

ในการเฝ้าระวังและเป็นข้อมูลในช่วงติดตามหลังการบำบัดฟื้นฟู

3. เนื่องจากผู้ผ่านการบำบัดในศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้เสพยา จังหวัดเชียงใหม่ ยังมีแรงจูงใจใน

การเลิกใช้สารเสพติดไม่สูงนัก จึงควรมีการทบทวนหลักสูตรและกลุ่มเป้าหมาย โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการรายกรณี (Case management) ในการเพิ่มระดับแรงจูงใจและส่งผลต่อการหยุดเสพยาเสพติด ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัณณิกา สิทธิพงษ์. (2560). แรงจูงใจในการเลิกยาเสพติดของผู้ป่วยในโรงพยาบาลธัญญารักษ์ขอนแก่น. ขอนแก่น: วารสารการพัฒนาศักยภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จินตนา เขียมชัยภูมิ. (2548). การศึกษากรณีผู้ที่เลิกยาเสพติด. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข. (2563). ระบบข้อมูลการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศ. [อินเทอร์เน็ต เข้าถึงเมื่อ 9 มกราคม 2563]; เข้าถึงได้จาก: <https://antidrugnew.moph.go.th/>
- ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่. (2563). รายงานการประชุมคณะกรรมการศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่ ครั้งที่ 1/2563. เชียงใหม่: (อัดสำเนา)
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม. (2558). แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ.2558 – 2562. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่. (2562). ผลการดำเนินงานด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ป่วยยาเสพติด. เชียงใหม่: เอกสารประกอบการประชุม คณะกรรมการพัฒนาระบบบริการสุขภาพสาขายาเสพติด. (อัดสำเนา)
- สำนักบริหารการสาธารณสุข. (2560). มาตรฐานศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้เสพยาเสพติด. สมุทรสาคร: บอรัณ ทุ บี พับลิชชิง จำกัด.
- อรรถพงษ์ ฉัตรดอน, รัชมน กัลยาศิริ. (2558). ความชุกของการใช้และการติดสารเสพติด คุณภาพชีวิต และแรงจูงใจการเปลี่ยนแปลงการใช้สารเสพติดของผู้ป่วยนอกแผนกจิตเวชศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Katerina Flora, Anastassios Stalikas. (2013). Factor Affecting Substance Abuse Treatment across Different Treatment Phases. International Journal of Psychosocial Rehabilitation: Vol 17(1) 89-104.
- Miller, W.R. (1985). Motivation for treatment: A review with special emphasis on alcoholism. Psychological Bulletin, 98, 84–107.
- Norman Hymowitz, K Michael Cummings, Andrew Hyland, William R Lynn, Terry F Pechacek, Tyler D Harwell. (1997). Predictors of Smoking Cessation in a Cohort of Adult Smokers Followed for Five Years. Tobacco Control. 6 (suppl 2): S57-S62.
- Prochaska JO, DiClemente CC, Norcross JC. (1992). In search of how people change. Applications to addictive behaviours. Am Psychol. 47(9): 1102-14.
- Yongmee Kim, Won Kyung Cho. (2014). Factors Associated with Successful Smoking Cessation in Korean Adult Males: Findings from a National Survey. Iranian Journal of Public Health: p.1486-1496
- Zimmerman et al. (2000). Facilitating Behavior Change. [Online] [cited 2020 January 9] Available from: <http://www.adultmeducation.com/facilitatingbehaviorchange.html>.